

<https://epiteszforum.hu/igazi-otthon-foglalkoztato-intezet-darvasto>

építészek képei

Történelmünk nyomában – Épületek – élettörténetek
Darvastó

Darvastó, 2020. március 31.

Készítette: Németh Rita, Koós Rita fejlesztőpedagógusok

I. A darvastói bauxit bányászat története

Történetünk csaknem 100 éve kezdődött, amikor geológusok Nyirád határában a felszínen bauxittrögöket találtak. A környéken felcsillant a kedvező befektetések reménye.

A bányászat történetéből ismerjük, hogy 1928-ban Löb Ignác csabrendeki lakos jelentett be zártkutatóterületet, 1933-ban pedig Közér Gyuláné vett négy bányatelket a nyirád-darvastói részen. Megjelentek persze nagyobb vállalkozások is.

A Magyar Bauxitbánya Rt. 1935-ben több bauxitlepet (lencsét) is felfedezett. Ettől kezdve a területen változó intenzitással mintegy hatvan éven keresztül folyt a kutatás. Több mint kétszáz jó minőségű bauxitlencsét találtak, és a nyirádi előfordulás Magyarország egyik legfontosabb bauxit lelőhelyévé vált.

A bauxit bányászata 1940-ben indult a felszín közeli lencsék kitermelésével, majd egyre mélyebbre jutva megjelent a bányavíz. Elzárásuk a bányából nem sikerült, ezért külszínről indított fúrásokkal végeztek cementálást váltakozó sikerrel.

A Bányászati Aknamélyítő Vállalat elsőként a vízakna építését kezdte meg, a munkálatok azonban a dolomit elérésekor vízbetörés miatt elakadtak. Az akna mellé 400 mm átmérőjű, 180 méter mély fúrólukat készítettek.

Néhány kilométerrel nyugatabbra ugyanekkor mélyítették a Nyirád–Darvastó bánya szállítóaknáját is. Alighogy elérték a dolomitot, 20–25 m³/perc víz- és iszapbetörést kaptak, emiatt az aknát feladták. A sorozatos kudarcok következtében a beruházások elakadtak vagy nagyon elhúzódtak, a kiviteli terveket állandóan módosítani kellett, és a költségek egyre nőttek.

Az első fűrt akna 1964. szeptember 10-én készült el, és mindjárt át is költöztek a mintegy 600 m-re lévő – már előkészített – Darvastó XI-XIII. légakna fűrásához. Az első akna befejezése után még két kísérleti aknát fűrtak Darvastó területén.

A legtöbb bánya a megnyitás kezdetekor már a karsztvízszint alatt volt, ezért folyamatos szivattyúzást igényelt a kitermelés.

A Dunántúli-középhegység karsztvízeire óriási hatással volt ez, 20-30 év alatt annyi vizet szivattyúztak fel, hogy a bányák közelében a karsztvízszint akár 100 métert is süllyedt, de a 10-30 méteres süllyedés általános volt. A depresszió hatására a Tapolcai-tavasbarlang vízmentessé vált, a Hévízi-tó vízutánpótlásában zavarok támadtak, a tapolcai mocsár és lápvidék, a tatai mocsár és a csákvári nedves rétek kiszáradtak, mely az ott élő értékes ősi és reliktum élővilág pusztulásához vezetett.

Már attól tartottak a szakemberek, hogy a budai hévízforrások is kárt szenvednek, így a bányászat átállt a lépcsőzetes mozaikos művelésre. Megemlítené még a karsztvíz komoly természeti értékének semmibe vétele, hiszen hazánk potenciális ivóvízkészletének veszélyeztetése felelőtlen cselekedet.

A hazai bauxitbányászat egykori gazdasági értékeit leszámítva, pozitívumként kitűnő geológiai bemutatóhelyek maradtak ránk a felhagyott bányákból, ahol megcsodálhatjuk az ősi trópusi kúp- és toronykarszt jelenségeket, vagy szerencsés esetben gazdag kőületeket találhatunk.

<https://www.youtube.com/watch?v=KCIEHmxL1AQ>

A Darvastó-i bauxitlencse ma a Magyar Állami Földtani Intézet szabadtéri bemutatóhelye, díjmentesen, szabadon látogatható. A természet nagyon hamar belefogott visszahódításba, látványos kontrasztot alkotva az éledező zöld és a kopár, marsbéli vörös megannyi árnyalatával.

A Nagytárkány-puszta melletti területet 1971-ben nyilvánították védetté, majd a Bakonyi Bauxitbánya Vállalat egy mindenki részére látogatható bemutatóparkot alakított ki. A mintegy 200 méter széles, 500 méter hosszú, legmélyebb pontján is maximum 20 méteres lencse alakú bauxittelep a földtörténeti középkorban keletkezett. Dolomit, márga, homokkő; megelevenedik a földtan, agyagsárga keveredik rikító vörössel, fehér a lilával; leírhatatlan a színekavalkád. Lépcsőn lejutva a bányagödörbe, az egykori művelés nyomai is megfigyelhetők, bár már közel negyven éve üresen tátong a gödör.

A szomszédos, névadó Darvas-tó ugyanazt a harcot vívja a modern világgal, mint megannyi más bakonyi állóvíz. A hatvanas évek intenzív bányászata miatt a talajvíz szintje lesüllyedt, a tó kiszáradt, ám mára újra emelkedésnek indult, így itt is visszajutott eredeti medrébe, s a tetszhalott környezet újra éledni kezdett.

A környékre akár egy egész napos túrát is érdemes szánni, több bauxitbányát is találni, van köztük még napjainkban is működő. Nemcsak földrajzi, hanem gazdaságtörténeti szempontból is érdemes megismerkedni múltjunktal és remélhetőleg jövőjünkkel.

Néhány kép a korabeli bánya hangulatáról:

(MTI fotóarchívum)

Darvastó, 1960. március 18. Bagger munkagép végzi a külszíni fejtést a Bakonyi Bauxitbánya darvastói üzemegységében, ahol a meddő letakarítását, valamint a bauxit kitermelését és szállítását 100 százalékban gépekkel végeztetik. MTI Fotó: Mező Sándor

Bagger: kotrógép, medermélyítő gép, exkavátor. A Bakonyi Bauxitbányák Vállalat kezdetben Halimba, majd Tapolca székhellyel Halimba, Nyirád, Darvastó, Izamajor, Dültnyires, Kislőd, Iharkút, Lengyelmajor, Szóc, Malomvölgy, Deáki, Csabpuszta elnevezésű bányaüzemekben termelt bauxitot. Darvastó, a Bakony nyugati lábánál, Csabrendek közelében, egy volt bányaközpont területén kialakult önálló kis település.

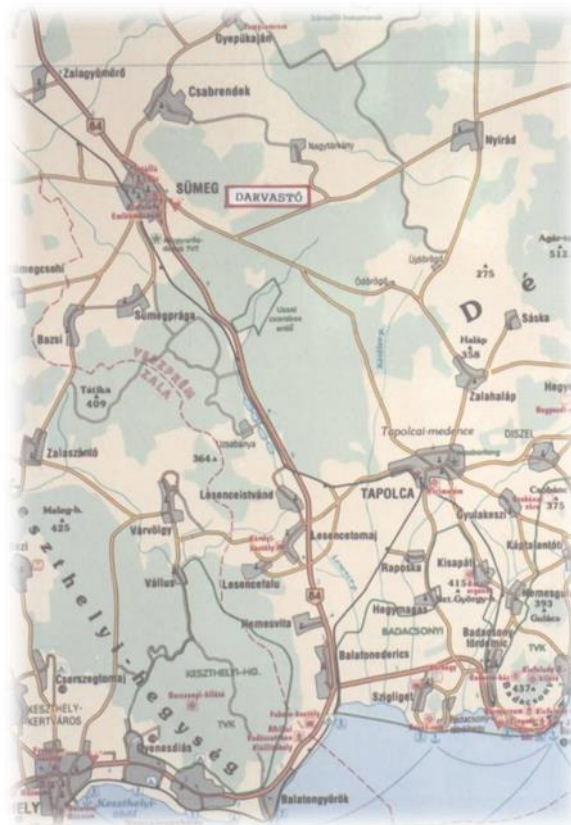
(MTI fotóarchívum)

Darvastó, 1960. március 18. Baggerral rakják az elektromos bányamozdonnyal vontatott csilléket a Bakonyi Bauxitbánya darvastói üzemegységében, ahol a meddő letakarítását, továbbá a bauxit kitermelését és szállítását is 100 százalékbán gépek végzik.

MTI Fotó: Mező Sándor

Bagger: kotrógép, medermélyítő gép, exkavátor. Csille: kis négykerekű székér, melyben a bányában termelt anyagokat szállítják.

II. A kezdetek

Az intézményt a Fővárosi Tanács 1983-ban létesítette Darvastón, Budapesttől 180 km-re, a megszűnt bauxitbánya üzem területén, a felújított épületekben.

Az intézmény területe 18 hektár.

0438/3 hrsz.	5,1799 ha
0427/4 hrsz.	6,5162 ha
0438/8 hrsz.	4,1217 ha
0427/3 hrsz.	0,0292 ha
1201/2 hrsz.	2,1923 ha
Összesen:	18,0393 ha

A helyszín kiválasztása nem volt szerencsés. Távolság a fővárostól, nagyobb városoktól, kietlen sivár épületek közé került 58 fiatal. Mindez a kor szemléletének megfelelő volt, hiszen „eldugtuk” a fogyatékkal élő embertársainkat a többségi társadalom szeme elől.

Izoláltan, szegregáltan létesültek ebben az időben az intézetek. Mivel akkor a fővárosnak nem volt még foglalkoztató intézete, a szociálpolitikai osztály létrehozta Darvastó intézetét.

Célja az volt, hogy olyan harmonikus intézeti életformát biztosítsanak, melyben az értelmi fogyatékosoknak lehetőségük nyílik egyéni képességeik kibontakoztatására, tartalmas közösségi tevékenységre, társas munkavégzésre, kulturált szórakozásra, pihenésre. Otthonos, meleg környezet kialakítása volt a cél, ahol a lakók biztonságban érezhetik magukat fizikailag és mentálisan egyaránt.

Az intézet megnyitásakor a terület rendezetlen, sivár volt. Nem volt park, virágoskert, gondozatlanul árválkodott minden, a kivitelezők által itt hagyott rendezetlen terepen.

A szomszédos falvak lakói nehezen fogadták el, hogy a közelükbe ilyen jellegű intézmény kerül. Félték a fogyatékkal élőkötől, hiszen addig nem igazán találkoztak velük. Az alapító-igazgató, Demeter Miklós azonban a lakossághoz fordult, megnyugtatta őket, sőt, együttműködésüket is kérte.

Demeter Miklós igazgató innovatív gondolata volt: „... igyekezzünk olyan intézetet kreálni, felépíteni, mely az által válik életszagúvá. hogy mind kevesebb dologban tér el az intézeten kívüli miliótól.”

A munka elkezdődött. Intézetünk neve Foglalkoztató Intézet, alapvető funkciója a foglalkoztatás. A foglalkoztató műhely 1989-1990-ben készült el.

Akkor és most:

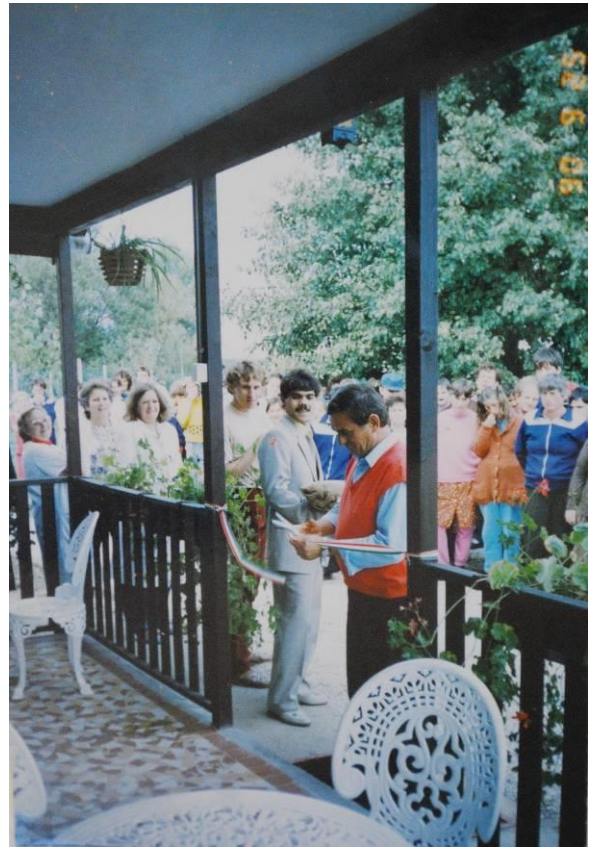
A következő lépés a zártság oldása, a minőségibb, emberibb életforma megteremtése, (integráció, esélyegyenlőség), életminőség javítása volt.

Angol és svéd minta nyomán dolgozták ki a Félúton Házak (Half way homes) programot, amely tréningházként lakók társadalmi integrációját segíti elő.

Olyan enyhe és középfokban sérült jó képességű lakók kerültek és kerülnek ma is, akiket az önálló munkavégzésen kívül szociális kapcsolatteremtő képességük, készségeik, jártasságaik alkalmassá tesznek, hogy a program adta nagyfokú önállósággal jól tudnak élni.

Ismerik a pénz értékét, önkiszolgálók, mosnak ,főznek takarítanak; párkapcsolataikat önállóan etikusan szervezik.

Először 2 db félúton ház készült el pályázati pénzből, 1989-91 -ben. Átadásuk 1990. szeptember 25-én és 1991. október 8-án volt.

1991-ben elkészül a Félúton Ház szakmai program, 5 db 8 férőhelyes 40 fő elhelyezésére alkalmas családi ház megépítése, a szükséges infrastruktúra fejlesztésével. A Főváros szakmai vezetése megértette, elfogadta ezeket az elképzeléseket, és 1992 májusában Demszky Gábor főpolgármester lerakta Darvastón a Félúton Ház alapkövét.

1993 novemberében, Intézetünk fennállásának 10 éves évfordulóján az ünnep igazai fénypontja a Félúton Házak átadása, avatása volt.

Miért Félúton- kérdezik sokan. Ebben a szóban minden benne van, félúton az intézeti élet és az épek világa között, félúton a gyámolító gondoskodás és az önállóság között. Hivatalosan úgy hangzik: az értelmileg sérült emberek lehetőség szerinti integrálása a társadalomba. Emberül ez annyit tesz: esélyt adni a teljes életre.

A program sikeressége miatt új tervek, újabb elképzelések, merészebb álmok születtek.

1996 októberében döntés született a Félúton Ház II. programról. Elkészültek a tervek Papp Zoltán és Vass Szabolcs építészek elgondolásai alapján. Az épületgépész tervező Szabó Dezső, az épületvillamosság tervező pedig Takács Lajos volt.

Elképzelésük szerint a 2x5db házat egy-egy „bokorba” telepítették, egyben az ütemezési lehetőséget is biztosítva ezzel. ez a formáció lehetővé tette a lejtős terepen minden egyes épület megfelelő tájolását, de kialakult így egy természetes belső tér, ahol a házak lakói, - mintegy kisebb fórumon - találkozhatnak, pihenhetnek, szabadtéri programokat rendezhetnek. A szimmetrikusan telepített házak tengelyében egy nevelői apartman ház épült, ami a pedagógusok és ápoló-gondozók telephelye volt.

2000 novemberében 6 db épületet adtak át, majd 2002 nyarán újabb 4 épületet vehettek birtokba a lakók. A beruházás költsége 280 millió forint volt.

A Félúton Házak egyike, háttérben, az azóta lebontott kiszolgáló épülettel.

Az évezred első éveiben, már folytak az előkészületek, tervezések, az Intézet teljes körű rekonstrukciójára, bővítésére. A cél a bázisintézmény zsúfoltságának megszüntetése, az érvényben lévő rendeleteknek megfelelő szociális intézmény kialakítása, az értelmileg sérült emberek jó komfort érzetének megteremtése, az ellátás bővítése 37 férőhellyel volt.

A 2005-ben elkészült épület együttes Persztegi Gábor és az Ybl díjas Mikó László tervei alapján készültek.

A megfogalmazott építészeti és környezetalakítási elképzelések alapvetően megvalósultak és a tervek nyomán átlagon felüli, nívós megjelenésű intézmény született. Az épületegyüttes telepítése során az alkotók sikeresen valósították meg a meglévő, újjáépített és újonnan épített épületek megkomponált építészeti egységét.

A szállás, nevelési, foglalkoztató, egészségügyi, igazgatási funkciójú épületek egy hagyományos *campus* fognak közre, jól felismerhető rendben sorakoznak a részben megmaradt, részben újonnan kialakított úthálózat és a belső udvarok körül. Az épületek telepítése lehetővé teszi az épületegyüttes további bővíthetőségét és biztosítja a szép természeti környezetben fekvő terület távolabbi részének elérhetőségét is.

A kétszintes szállásépületek és az azok tengelyében elhelyezett közösségi épületrész közötti belső udvar kijelöli a legfontosabb közlekedési irányt. Az épületek kétszintes kialakítása jó térarányokat biztosít az épületek között, a belső udvarok tagolása és az átjárhatóság sokszínűvé, változatosá és érdekessé teszi az épületek közti természetes környezetet.

A szállásépületeket összekötő kétszintes folyosó karakteres eleme az építészeti formálásnak, jól kapcsolja össze az új épületeket a meglévővel, egyfajta térfalat biztosít a főépülettel szemben. A kétszintes, fémllemezzel fedett, kis hajlásszögű tetővel fedett épületek, a köztük levő térburkolattal, zöldfelülettel kialakított udvarok, faszorokkal szegélyezett utak kisvárosi hangulatot idéznek, amely üdítően hat ezen a szép - ugyanakkor a külvilágtól elzárt - területen.

Az északi építészeti gondolkodásmódot igazolja az egyes épületekben a helyiségcsoportok világos, racionális elhelyezése, belső téralakítása is. Különösen jól érzékelhető ez a főépület belső elrendezésében, ahol a meglévő épület helyiségeit és az új funkcionális egységeket sikerült egy jól működő, egységes rendszerbe foglalni. A létrejött épületegyüttes feledteti, hogy eredetileg néhány üzemi épület, iroda, szociális blokk átépítésével és új épületekkel való kiegészítésével biztosították a fogyatékkal élők elhelyezését. Az itt élők reakcióiból, viselkedéséből arra lehet következtetni, hogy otthonként, saját tulajdonuként használják a létesítményt és jól érzik magukat ezen a helyen.

Minden körülmény ismeretében megállapítható, hogy Darvastón példaértékű terv- és tervező kiválasztási folyamat végeredményeként színvonalas épületegyüttes készült, amelyre méltán lehetnek büszkéek a tervezők.

Kezdetekkor

Az intézmény bejárata

Lakóépületek

Egészségügyi épület

Üzemi épület (étkező, konyha, mosoda, kazánház)

Rekonstrukció után

V-VI -os gondozási egység épülete

2007 szeptemberében az Intézetben új szabadidőparkot avattak. Benne gyepszőnyeges labdarúgópálya, bocsa és petanque pálya, rekreációs park áll a lakók rendelkezésére. 2018 – ban a hitélet támogatására a szabadidőparkban lehetőséget teremtettek a különféle felekezethez tartozó lakók számára az elmélyedésre.

Ebben az évben derült ki az is, hogy az időközben korszerűtlenné vált, elhasználódott saját szennyvíztisztító rendszer a szigorú környezetvédelmi előírásokat nem tudja teljesíteni. Ez a probléma azóta sem oldódott meg. A jelentős beruházással járó szennyvízelvezető csatorna kiépítése még várat magára.

Ekkor kellett megszüntetni, az intézményi ételmezési bázisát jelentő hízaldát is a szigorú európai uniós előírások teljesíthetlensége miatt. Az épület ma raktárként funkcionál.

Az intézet foglalkoztató jellegéből adódóan vannak sajátosan ránk jellemző épületek, amik az alapítás óta működnek, vagy az idő és az igények előrehaladtával épültek fel illetve szűntek meg.

A külső kapcsolatrendszer is sokat változott. Lakóink változatlanul dolgoznak külső munkahelyeken, akár egyéni munkavállalóként is. A környék településein élők is elfogadták az itt élő embereket. Vannak néhányan, akiknek elmélyült, baráti kapcsolatai is kialakultak a szomszéd faluban, vagy munkahelyeiken. Őket gyakorta látják vendégül akár az otthonaikban is.

A lakók ellátása ápoló-gondozó otthoni ellátásban történik, ezen belül két ellátási formában:

- hagyományos ellátás, valamint
- Félúton Házas ellátás.

Hagyományos ellátás: A lakók elhelyezése 3 db kétszintes szállóépületben, 4 ágyas szobákban, 20-30 férőhelyes gondozási egységeken történik. Az elhelyezés színvonala az indulás óta nagymértékben változott, a korábbi 6-10 ágyas szobák, emeletes ágyak megszűntek, a jelenlegiek esztétikusak, a normalizációhoz szükséges színvonalon berendezettek.

Félúton Házas ellátás: Az intézmény kerítésén belül 2, kerítésen kívül 10 családi házban 115 lakó kapott lehetőséget önálló(bb) életvitelre. E házakat Félúton Házaknak, a szakmai feladatot Félúton Ház programnak nevezik.

A lakók elhelyezése önálló, egy, illetve kétszintes egyenként 6, 8, 10 vagy 11 fős családi házakban történik. Ezek a házak az intézeti struktúránál gyakorlatiasabb, a való élethez közelebbi életformát biztosítanak. A Félúton Ház olyan élettréning, mely lehetőséget teremt az ott élő fogyatékos ember számára, hogy megszerezze azokat a készségeket és jártasságokat, amelyekre az önállóbb életben majdan szüksége lesz.

Hagyományos ellátás

Félúton házas ellátás

Az intézmény jelenleg **279 férőhellyel** működik. A férőhelyek kihasználtsága az alapítástól kezdve megközelítőleg 100%-os, amely igen kedvező.